

ADİYAMAN ÜNİVERSİTESİ SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ DERGİSİ
ISSN: 1308-9196 / e-ISSN:1308-7363

Yıl: 18 Sayı: 51 Aralık 2025

Yayın Geliş Tarihi: 02.09.2025 Yayına Kabul Tarihi: 27.12.2025

DOI Numarası: <https://doi.org/10.14520/adyusbd.1777137>

Makale Türü: Araştırma Makalesi/Research Article

Atıf/Citation: Kay, M. A. ve Ünver, G. N. (2025). Savaşın Çocuklar Üzerindeki Etkileri: Afrika'da Çocuk Hakları Bağlamında Bir İnceleme. *Adiyaman Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, (51), 741-773.

SAVAŞIN ÇOCUKLAR ÜZERİNDEKİ ETKİLERİ: AFRİKA'DA ÇOCUK HAKLARI BAĞLAMINDA BİR İNCELEME

Mehmet Akif KAY* Gül Nazik ÜNVER**

Öz

Bu çalışma, Afrika'da yaşanan silahlı çatışmaların çocuk hakları üzerindeki sonuçlarını Birleşmiş Milletler'in (2025) Çocuklar ve Silahlı Çatışmalar raporu temelinde incelemektedir. Doküman analizi yoluyla elde edilen veriler, çocukların yaşam hakkı, eğitim, sağlık hizmetlerine erişim ve korunma kapsamında maruz kaldıkları ağır ihlallerin devam ettiğini göstermektedir. Bulgulara göre, Sudan, Burkina Faso ve Somali'de çocukların öldürülmesi ve sakatlanması yüksek düzeyde gerçekleşmiş; Nijerya, Somali ve Demokratik Kongo Cumhuriyeti'nde ise çocuk asker kullanımı ve cinsel şiddet vakaları dikkat çekmiştir. Ayrıca eğitim kurumlarına yönelik saldırılar, sağlık hizmetlerine erişimin engellenmesi ve insani erişim engellerinin ise çocukların temel ihtiyaçlara ulaşmasını güçleştirdiği belirlenmiştir. Çalışma, savaşların çocukların fiziksel ve psikososyal gelişimini kalıcı olarak olumsuz etkilediğini göstermektedir. Sonuç olarak, çocuk haklarının korunması için uluslararası iş birliği, çocuk dostu politikalar ve sürdürülebilir barış çabalarının güçlendirilmesi gerektiği vurgulanmaktadır.

* Dr. Öğr. Üyesi, Batman Üniversitesi, Sosyal Bilimler Meslek Yüksekokulu- Çocuk Bakımı ve Gençlik Hizmetleri Bölümü- Çocuk Gelişimi Programı, mehmetakif.kay@batman.edu.tr, Batman/Türkiye

** Öğr. Gör. Dr., Batman Üniversitesi, Kariyer Geliştirme Uygulama ve Araştırma Merkezi, gul.unver@batman.edu.tr, Batman/Türkiye

Anahtar Kelimeler: Afrika, Çocuk hakları, Savaş, Çatışma

THE IMPACT OF WAR ON CHILDREN: A STUDY IN THE CONTEXT OF CHILDREN'S RIGHTS IN AFRICA

Abstract

This study examines the impact of armed conflicts in Africa on children's rights based on the United Nations (2025) report Children and Armed Conflict. Data obtained through document analysis shows that children continue to suffer serious violations of their right to life, education, access to health services, and protection. According to the findings, the killing and maiming of children has been high in Sudan, Burkina Faso, and Somalia, while the use of child soldiers and cases of sexual violence have been notable in Nigeria, Somalia, and the Democratic Republic of Congo. Furthermore, attacks on educational institutions, obstruction of access to healthcare, and humanitarian access barriers have been identified as hindering children's access to basic needs. The study shows that wars have a lasting negative impact on children's physical and psychosocial development. Consequently, it emphasizes the need for international cooperation, child-friendly policies, and strengthened sustainable peace efforts to protect children's rights.

Keywords: Africa, Children's rights, War, Conflict

1. Giriş

Dünya, her geçen gün insani değerlerin yok olmaya başladığı bir alana dönüşmekle beraber çocukların; öldürüldüğü, sakat bırakıldığı, cinsel istismara uğradığı, asker olarak sömürüldüğü, aç bırakıldığı bir süreci yaşamaktadır (Machel, 1996). Savaş, tarih boyunca insanlığın en acı verici deneyimlerinden biri olmuştur. Savaşın bedelini en ağır biçimde ödeyenler genelde savunmasız ve masum konumdaki çocuklar olmuştur. Savaş ortamındaki şiddet, yaşanan kayıplar, zorunlu göçe maruz kalma gibi durumlar çocukların gelişimlerini

olumsuz etkileyebilmektedir (Mudrovic, 2023; Jensen ve Shaw, 1993). Çatışma bölgelerinde yaşayan çocuklar, sıklıkla ağır travmatik olaylara ve şiddet içerikli deneyimlere maruz kalmaktadır. Günümüzde dünya genelinde her dört çocuktan biri, silahlı çatışmaların, doğal afetlerin ya da salgın hastalıkların etkilediği ülkelerde yaşamını sürdürmektedir (Nela, 2024).

Afrika kıtası, tarihi boyunca yaşadığı birçok iç savaş ve dış müdahalelerle, toplumsal ve siyasi istikrarsızlıkların yaşandığı bir bölge olmuştur. Bu çatışmaların dezavantajlı grubu olan çocuklar savaş cephelerinde ve ilgili yerlerde birçok sıkıntıya maruz kalmışlardır (Angucia, 2009). Çocukların yaşadıkları sorunlar arasında yetersiz beslenme ve açlık, erken yaşta evlilikler, çocuk işçiliği, cinsel istismar ve fiziksel şiddet gibi faktörler yer almaktadır. Bu durum çocukların sağlıklı bir yaşam sürdürmelerini engellemenin yanında ruhsal açıdan da örselenmelerine zemin hazırlamaktadır (Ocaktan ve Akdur, 2019).

Sağlık Hizmetlerine Erişim Sorunları

Savaş ve çatışma ortamları çocukların temel ihtiyaçlara ulaşımını zorlaştırmaktadır. Beslenme konusundaki zorluklar önemli bir sorundur. Yeterli ve dengeli beslenemeyen çocuklarda fiziksel ve zihinsel gelişim açısından uzun vadede sağlık sorunları oluşma riski artmaktadır (UNICEF, 2019). Çocukları etkileyen ikinci husus ise, su ve sanitasyon hizmetlerine erişimde yaşanan zorluklardır (WHO ve UNICEF, 2017). Savaş bölgelerinde altyapının zarar görmesi temiz suya erişimi engellemekte bu durumda suya bağlı bulaşıcı hastalıkların yaygınlaşmasına ortam hazırlamaktadır (Africa Water Vision for, 2025).

Birleşmiş Milletler çocuk hakları sözleşmesine göre çocuğun yüksek standartlarda sağlık hizmetlerine erişimi ve tedavi hakkı bulunmaktadır (United Nations, 1989, Md. 24). Aynı şekilde Afrika Çocuk Hakları Sözleşmesine taraf

ülkeler, tüm çocuklara birincil sağlık hizmetleri kapsamında lazım olan tıbbi yardım, yeterli beslenme ve güvenli içme suyuna erişim sağlayarak bebek ve çocuk ölümlerini azaltmayı hedeflemektedir. Bu bağlamda, hastalık ve yetersiz beslenmeyle mücadele, gebe ve emziren annelere yönelik uygun sağlık hizmetleri, koruyucu sağlık hizmetleri ve aile yaşamı eğitimi öncelikli alanlardır (African Union, 1999, Md. 14).

Travmatik Etkiler ve Psikolojik Zararlar

Afrika'da 0-18 yaş arası bireylerde travma sonrası stres bozukluğu (TSSB) yaygınlığının yüksek olduğu görülmektedir. Özellikle, daha büyük yaş grubundaki çocuklar ve travmatik olaylar nedeniyle ailelerinde ölüm yaşayanlar TSSB geliştirme açısından önemli ölçüde daha yüksek risk altındadır (Tamir vd., 2024). Savaş ortamına doğrudan maruz kalan çocuklarda travmanın etkisi savaşın şiddeti ölçüsünde değişmektedir. Savaşlarda genel nüfusa kıyasla çocuklarda ruhsal bozuklukların daha çok görüldüğü, bu bozuklukların savaş travmasının özü, maruz kalma süresi ve kültürel farklılıklara bağlı olduğu gözlemlenmiştir (Jensen ve Shaw, 1993). Özellikle savaş ortamlarında yerinden edilme, şiddet eylemlerine tanık olma, silah taşıma ve doğrudan düşmanlıkların kurbanı olma, savaştan zarar görmüş ülkelerde büyüyen çocukların karşılaştığı travmatik deneyimlerden bazılarıdır (Macksoud vd., 1993). Ebeveyn sıcaklığı, duyarlılığı ve uygun davranışsal kontroller, çocukların uyum sağlamalarına ve normal yaşamlarına geri dönme sürecini hızlandırmaktadır (Eltanamly vd., 2021).

Savaşın çocuklar üzerindeki olumsuz etkilerinden bir diğeri ise göç ve evsiz kalma durumudur. Savaşın etkisiyle evlerini terk etmek zorunda kalan çocuklar temel ihtiyaçlarını karşılamakta zorlanmakta ve güvenli bir ortamdan mahrum kalmaktadırlar. Belirsiz olan bu durum çocuklarda ruhsal problemleri tetikleyebilmektedir (Bernhardt vd., 2024). Göç edilen bölgelerde dışlanma, kötü muamele ve ötekileştirme ile karşılaşan çocuklar, aynı zamanda yetersiz

beslenme, hastalık ve yoksulluk gibi temel hak ihlalleriyle de mücadele etmek zorunda kalmaktadır. Bu süreç, çocukların ev ve okul ortamına uyumunu ciddi biçimde zorlaştırmaktadır (Eroğlu, 2020). Göç sürecinde çocuklar, sınır geçişleri sırasında kendileri ve aileleri için ciddi tehditlerle karşı karşıya kalabilmekte; tanık oldukları travmatik olaylar, göç sonrasında da psikolojik destek gereksinimini artırmaktadır. Fiziksel olarak zarar görmemiş olsalar bile, "geride kalan" ve "göçmen" olma duygusu, çocukların psikososyal gelişimini uzun vadede etkileyebilir. Özellikle ebeveyn ya da yakınlarının kaybı, yas sürecini patolojik boyuta taşıyarak, çocuğun yeni ortama uyumunu daha da güçleştirmektedir (Karakoç Demirkaya, 2020).

Eğitim Hakkının Engellenmesi

Savaş ve çatışma ortamlarında, okulların kapalı olması, eğitim materyallerinin yoksunluğu ve öğretmenlerin güvenlik endişeleri sebebiyle görevlerini yapamamaları gibi durumlar, çocukların eğitime erişimini olumsuz etkilemektedir. Bu durum, çocukların geleceklerini etkileyerek uzun vadeli travmatik etkilerin oluşmasına zemin hazırlamaktadır (Ihedioha, 2009; Muthanna vd., 2022).

Afrika Çocuk Hakları Sözleşmesi'ne göre, çocuğun kişiliğinin, yeteneklerinin, zihinsel ve bedensel becerilerinin tam potansiyeline kadar geliştirilmesi ve ilerletilmesi, saygının teşvik edilmesi, kültürel değerlerin korunması ve çevrenin korunması ve güçlendirilmesi hedeflenmektedir. Okullara düzenli devamı teşvik etmek, okul terk oranını azaltmak, okullara veya ana-baba disiplinine ve çocuğun içsel değerine saygı gösterilmesini ve bu sözleşmeye uygun olarak bu tür muamelelerin yapılmasını sağlamak için gerekli önlemlerin alınması gerektiği belirtilmektedir. Ayrıca, eğitimlerini tamamlamadan hamile kalan çocukların bireysel yeteneklerine dayalı olarak eğitimlerine devam etme

fırsatını sağlamak için uygun önlemlerin alınacağı da vurgulanmaktadır (African Union, 1999, Md. 11).

Çocuk Hakları ve Koruma

Çocuk hakları, tarih boyunca ihmal edilmiş ve hukuki düzenlemelerden büyük ölçüde yoksun kalmıştır. Ancak 20. yüzyılda çocukluğun yetişkinlikten farklı bir dönem olduğunun kabul edilmesiyle, çocukların özel haklara sahip olması gerektiği anlayışı güçlenmiş ve bu hakların yasalarla güvence altına alınması gündeme gelmiştir (Dirican, 2018: 51). Örneğin 1996 yılında kabul edilen Güney Afrika Anayasası, çocuklara bir dizi özel hak tanımalarına rağmen, çocukların yaşamlarını etkileyen konulara ve kararlara katılma hakkına özel olarak atıfta bulunmamaktadır. Anayasanın çocuklara öncelik verdiği haklar, çocukları irade sahibi vatandaşlar olarak değil, savunmasız vatandaşlar olarak gören, daha çok koruma odaklı haklardır. Bu nedenle, çocukların katılım hakkı konusunda devletin yükümlülükleri, hükümetin 1995 yılında BMÇHS'yi ve 2000 yılında Afrika Çocuk Hakları ve Refahı Şartı'nı onaylamasına dayanmaktadır (Moses, 2008: 329).

Tüm çocuklar, ihmale, istismara ve çeşitli risk unsurlarına karşı korunma hakkını temel bir insan hakkı olarak taşımaktadır (Kurt, 2016). Savaş ortamında çocukların korunmasını sağlamaya yönelik en önemli uluslararası belgelerden biri Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Sözleşmesi'dir (United Nations, 1989). Sözleşmenin 2. maddesine göre, 18 yaş altındaki her birey çocuktur ve bu bireylerin yaş, cinsiyet, din, etnik köken, sosyoekonomik durum gibi hiçbir farklılık gözetilmeksizin temel haklara sahip olduğu kabul edilmiştir (United Nations, 1989, Md. 2). Eğitim, sağlık, güvenlik, ifade özgürlüğü, yaşam hakkı gibi temel başlıklarda çocukların korunması garanti altına alınmıştır (United Nations, 1989, Md. 6, 24, 28, 29). Afrika Çocuk Hakları ve Refahı Sözleşmesi ise kıtanın özgün sosyokültürel bağlamına uygun bir şekilde geliştirilmiş bölgesel bir metin

özelliği taşımaktadır. Bu sözleşme çocuklara yalnızca haklar değil, aynı zamanda topluma katkıda bulunmaları, ebeveynlerine saygı göstermeleri gibi görevler de yüklemektedir (African Union, 1999, Md. 31). Afrika Çocuk Hakları ve Refahı Sözleşmesi, bir çocuğu genel olarak 18 yaş altındaki birey olarak tanımlar (African Union, 1999, Md. 2). Ayrımcılık yapmama ilkesi, bu sözleşmede yalnızca ırk, cinsiyet gibi geleneksel faktörlerle sınırlı kalmaz; aynı zamanda çocuğun doğumu ve ailevi durumu gibi daha özgül koşulları da kapsar (African Union, 1999, Md. 3). Çocukların silahlı çatışmalara katılımı kesin biçimde yasaklanmış ve devletlere uluslararası insancıl hukuk kurallarına uyma yükümlülüğü getirilmiştir (African Union, 1999, Md. 22).

Savaş sonrası çocukların psikolojik iyilik hali üzerindeki etkilerini belirlemede daha fazla çalışmaya ihtiyaç duyulmaktadır. Savaş ve şiddet, çocukların psikolojik sağlığını önemli ölçüde etkileyen bir unsurdur. Savaş benzeri durumlarda daha fazla araştırma için veri toplamak zor olduğundan, savaşın çocuklar üzerindeki etkilerini anlamak ve bu konuda daha fazla araştırma yapmak önemlidir (Freh, 2015: 2). Savaşın çocuklar üzerindeki etkilerini anlamak ve azaltmanın yanında çocukların haklarının korunması ve refahlarının artırılması, kritik öneme sahip bir toplumsal görevdir (Yule, 2002). Afrika kıtasında yaşanan savaşın ve silahlı çatışmaların çocuklar üzerinde etkisine ilişkin yapılmış değişik çalışmalar bulunmaktadır (Azanaw vd., 2023; Albertyn vd., 2003; Maxted, 2003; Foster ve Brooks-Gunn, 2015; Wagner vd., 2018). Farklı olarak bu çalışmada, Birleşmiş Milletler'in (2025) "*Çocuklar ve Silahlı Çatışmalar*" raporu bağlamında Afrika'da yaşanan silahlı çatışmaların çocuklar üzerindeki çok boyutlu etkileri güncel veriler üzerinden değerlendirmektedir.

2. YÖNTEM

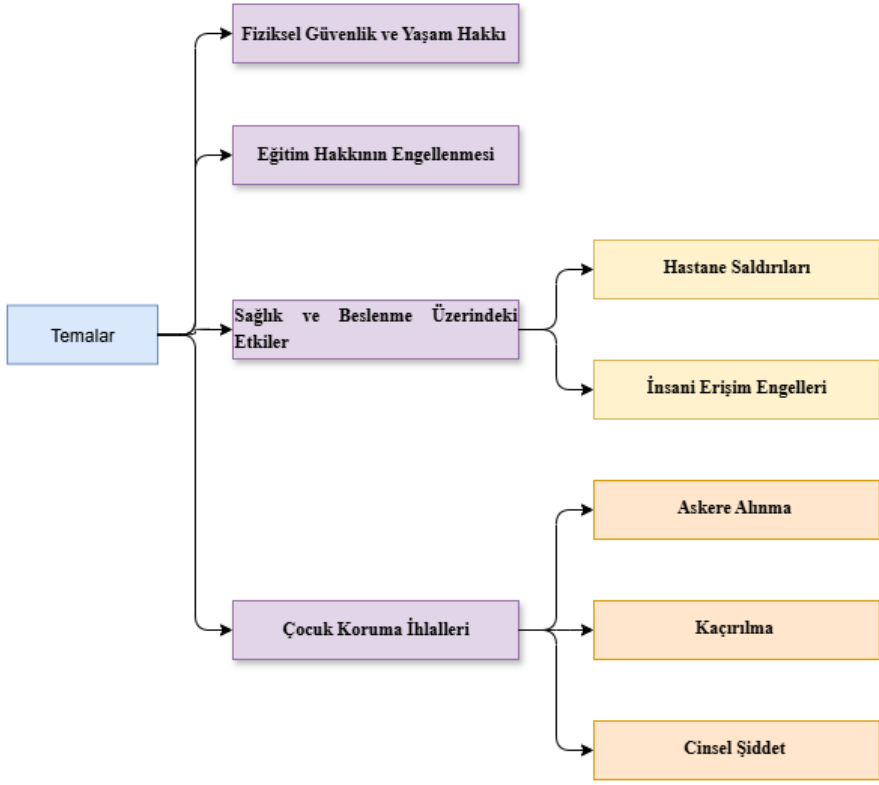
2.1. Araştırma Modeli

Bu araştırma, nitel araştırma yöntemlerinden doküman analizi yoluyla gerçekleştirilmiştir. Doküman analizi, basılı ve elektronik materyalleri incelemek veya değerlendirmek için kullanılan sistematik analizi kapsamaktadır (Bowen, 2009; Özkan, 2023). Verilerin analizinde tematik analiz yöntemi kullanılmıştır. Tematik analiz, verilerdeki örüntüleri belirlemek, analiz etmek ve raporlamak için kullanılan bir yöntemdir (Braun ve Clarke, 2006). Bu bağlamda Braun ve Clarke'ın önerdiği altı aşamalı tematik analiz süreci olan “verilere aşinalık, kodlama, tema geliştirme, temaları gözden geçirme, temaları adlandırma ve raporlama” aşamaları uygulanmıştır (Braun ve Clarke, 2006; Scharp ve Sanders, 2019).

2.2. Veri Kaynakları

Araştırmanın ana veri kaynağı, Birleşmiş Milletler Genel Sekreterliği tarafından yayımlanan 2025 “Çocuklar ve Silahlı Çatışmalar” raporudur. Rapor, 2024 yılında Afrika’da doğrulanan ağır çocuk hakkı ihlallerine ilişkin istatistiki veriler sunmaktadır. Ayrıca UNICEF, African Child Policy Forum gibi uluslararası kuruluşların yayınları ile güvenilir haber ajanslarının konuya ilişkin paylaşımları da ikincil veri kaynağı olarak kullanılmıştır. Bu kapsamda çalışmaya, ağır çocuk hakkı ihlallerinin raporlandığı Şekil 1 de yer alan 14 ülke (Demokratik Kongo Cumhuriyeti, Somali, Sudan, Nijerya, Etiyopya, Mozambik, Mali, Nijer, Orta Afrika Cumhuriyeti, Güney Sudan, Kamerun, Burkina Faso, Libya, Çad) dahil edilmiştir.

Şekil 2. Temalar ve alt temalar

Fiziksel güvenlik ve yaşam hakkı temasında, yaşanan savaş ve çatışmalarda ölen ve yaralanan çocuklara ilişkin sayısal veriler Tablo 1. de belirtilmiştir.

Tablo 1. Fiziksel Güvenlik ve Yaşam Hakkı

Ülke	Ölü	Yaralı	Toplam
Sudan	752	987	1.739
Burkina Faso	438	270	708
Somali	141	454	595
Mali	159	228	387
Demokratik Kongo Cum.	190	248	438
Etiyopya	120	138	258
Orta Afrika Cum.	27	76	103

Kamerun	10	82	92
Nijer	36	42	78
Nijerya	29	20	49
Mozambik	32	12	44
Güney Sudan	8	15	23
Libya	4	18	22
Çad (Lac Eyaleti)	–	–	–

Kaynak: United Nations, 2025

Sudan toplam 1.739 çocuk ile en çok ölüm ve yaralanma olaylarının yaşandığı ülke olmuştur. Bu durum, ülkede yoğun çatışmaların çocuklar üzerindeki yıkıcı etkisini ortaya koymaktadır. Burkina Faso'da (708 çocuk) yoğun silahlı saldırılar ve hedef alınmış köy baskınları öne çıkmaktadır. Somali' de (595 çocuk) özellikle patlayıcı mühimmat kaynaklı yaralanmalar yüksek olduğu görülmektedir. Güney Sudan (23), Libya (22) ve Mozambik (44) gibi ülkelerde doğrulanmış ihlallerin daha az olduğu raporlanmıştır. Konuya ilişkin haber sitelerine ait paylaşımlardan bazı örnekler ise şu şekildedir.

“Sudan'da savaş devam ederken 10 milyondan fazla çocuk ateş hattında..... Save the Children, çatışmayı durdurmak için kritik bir adım atılmazsa 230 bin çocuğun ve yeni annenin açıktan ölebileceği konusunda uyarıyor. Sudan'daki birçok çocuğun son bir yıldır süren savaşta ölüm ve yaralanmaya ne kadar tehlikeli bir şekilde yakın olduğunu gösteriyor” (Al Jazeera, 2024).

“Sudan'da çocuklara yönelik saldırılar aralıksız devam ederken, Kuzey Darfur'daki El Kuma'da en az 13 çocuğun öldüğü, 4 çocuğun da yaralandığı bildirildi. Öldürülen çocukların yaşları 6 ile 17 arasındaydı.” (UNICEF, 2024).

“İnsan Hakları İzleme Örgütü'ne (HRW) göre, 25 Şubat'ta Burkina Faso'nun kuzeyindeki iki köyde 56'sı çocuk olmak üzere en az 223 sivil infaz edildi” (Le Monde, 2024).

“Ateşlenen bir havan topu, Mogadişu'nun (Somali) Xamar-Jajab bölgesindeki bir mahalleye isabet ederek bir çocuğun ölümüne, bir çocuğun da ağır yaralanmasına neden oldu” (SONNA, 2024).

“Pazar günü Mali'nin kuzeyindeki Tinzaouaten kasabasına düzenlenen insansız hava aracı saldırılarında en az 21 kişinin öldüğünü, bunların 11'inin çocuk olduğunu bildirdi.” (Reuters, 2024).

Afrika ülkelerinde eğitim hakkının silahlı çatışmalar nedeniyle ihlal edildiğine ilişkin veriler Tablo 2'de sunulmuştur

Tablo 2. Eğitim Hakkının Engellenmesi

Ülke	Okul Saldırıları
Kamerun	62
Somali	36
Demokratik Kongo Cum.	28
Sudan	26
Etiyopya	20
Mozambik	19
Mali	10
Burkina Faso	10
Nijer	5
Orta Afrika Cum.	4
Nijerya	1
Güney Sudan	1
Libya	–
Çad (Lac Eyaleti)	–
Toplam	222

Kaynak: United Nations, 2025

En çok okul saldırısının 62 okul ile Kamerun' da gerçekleştiği görülmektedir. Ülkenin özellikle kuzey ve batısında süren çatışmaların eğitimi doğrudan hedef aldığı belirlenmiştir. Somali'de (36 okul) çatışma gruplarının eğitim kurumlarını tehdit olarak değerlendirmesi, Demokratik Kongo Cum. (28 okul) okullara yapılan saldırılar, Sudan'da (26 okul) iç savaş ortamında okul altyapısının zarar görmesi gibi durumlar eğitimi sekteye uğratmıştır. En düşük saldırılar ise Nijerya

ve Güney Sudan'da sadece 1 okul saldırısı kaydedilmiştir. Yapılan okul saldırıları sonucu birçok okul kapatılmak zorunda kalmıştır. Bu konuyla ilgili yayınlanmış haberler şu şekildedir:

“Ocak 2024'ten itibaren Kamerun'un Kuzey-Batı ve Güney-Batı (NWSW) Bölgeleri, eğitim altyapılarına, öğrencilere, eğitim personeline yönelik bazı güvensizlik olayları ve saldırılarla karşı karşıya kalmaya devam etti. Şimdiye kadar 34 saldırı kaydedildi” (ReliefWeb, 2024a).

“Batı ve Orta Afrika'da, Haziran 2024 itibarıyla şiddet ve güvensizlik nedeniyle 14.000'den fazla okul kapanmak zorunda kaldı ve bu durum bölge genelinde yüz binlerce çocuğun eğitimini etkiledi” (NRC, 2024).

“Okul eksikliği aynı zamanda çocukları şiddete ve sömürüye karşı savunmasız hale getirerek yoksulluk ve istikrarsızlık döngülerinin sürmesine neden oluyor. Son rakama göre, bir önceki yıl çatışma ve güvensizlik nedeniyle 13 bin 200 okul kapatılmıştı ve bu sayıya göre bin 100 okul daha kapatıldı.” (VOA News, 2024).

“Burkina Faso'da devam eden çatışmalar binlerce okulun kapanmasına neden oldu. Eğitim Bakanlığı verilerine göre Şubat 2024 itibarıyla 5.336 okul kapandı ve bu sayı ülkedeki toplam okul sayısının %20'sinden fazlasını oluşturuyor. Bu kapanmalar 820.000'den fazla öğrenciyi ve 24.000 öğretmeni etkiliyor.” (UNESCO IIEP, 2024).

Silahlı çatışmaların sağlık hizmetlerine erişimi kısıtladığı ülkelerde görülen hastane saldırıları ile insani yardım erişimine yönelik engellere ilişkin bulgular Tablo 3'te sunulmuştur.

Tablo 3. Sağlık ve Beslenme Üzerindeki Etkiler

Ülke	Hastane Saldırıları	İnsani Erişim Engelleri
Sudan	82	38
Kamerun	16	16
Somali	3	12
Etiyopya	18	281
Demokratik Kongo Cum.	26	13
Mozambik	12	3
Mali	12	47
Orta Afrika Cum.	9	31
Burkina Faso	18	8
Nijerya	2	–
Nijer	3	1
Güney Sudan	2	–
Libya	–	36
Çad (Lac Eyaleti)	1	–
Toplam	204	486

Kaynak: United Nations, 2025

En fazla hastane saldırısı 82 hastane ile Sudan'da, sonrasında Demokratik Kongo (26) ve Etiyopya (18) da meydana gelmiştir. En fazla insani erişim engeli Etiyopya (281 olay) ilk sırada yer almaktadır. Onu sırasıyla Mali (47), Sudan (38) ve Orta Afrika Cumhuriyeti (31) takip etmektedir. Libya herhangi bir hastane saldırısı olmamasına rağmen 36 insani erişim engeli raporlanmıştır. Güney Sudan, Nijer ve Çad'da saldırı ve engeller kısmen raporlanmıştır. Bu tema kapsamında yer alan haberler şu şekildedir:

Sudan'da "Kadın Hastalıkları ve Doğum Hastanesi'nin doğumhanesi, sezaryen odası, eczanesi ve çocuk yetersiz beslenme koşulu ağır topçu ateşiyle vuruldu. Tesisin imha edildiği bildirildi." (ReliefWeb, 2024b).

"Bu yılın Ocak ayında, Sudan'ın Kuzey Darfur bölgesindeki El Fasher'deki Suudi Hastanesi'ne düzenlenen saldırıda en az bir kız ve üç erkek çocuğunun öldüğü, üç erkek çocuğunun da yaralandığı bildirildi. Çocuklar, bölgede daha önce meydana gelen bombalamalardan kaynaklanan yaraları nedeniyle hastanenin acil servisinde tedavi gören hastalar arasındaydı" (Save the Children, 2024).

"Hastanelere yönelik doğrudan saldırıların yanı sıra, tıbbi malzemelerin yağmalanması da Sudan'da milyonlarca insanın çektiği acıyı daha da artırıyor. Bunlar arasında, Mart ayında Sudan'ın başkenti Hartum'daki El Beşir Hastanesi ve Çocukları Kurtarın tesislerinde UNICEF'in malzemelerinden, şiddetli akut yetersiz beslenmeden muzdarip çocuklar için hayati önem taşıyan bir tedavi yöntemi olan hazır terapötik gıdaların çalınması da yer alıyor."(Save the Children, 2024).

"Etiyopya'nın kuzeyindeki kalabalık bir sağlık ocağında, Belaynesh Berihu minik kızı Eldana'yı kucağına alırken, bir sağlık görevlisi de yetersiz beslenmeyi ölçmek için bebeğin koluna renkli bir bant geçiriyor. "Çok az yiyor, iştahı yok," diyor kızı doğduğunda 2 kilodan az olan Berihu. Berihu da dayanılmaz derecede zayıf; çoğunlukla buğday ve teff bazlı ekmekle besleniyor. Silahlı bir grup tarafından aylarca hapsedildikten sonra hâlâ toparlanmaya çalışıyor. 25 yaşındaki annenin bugün bebeğini emzirecek kadar sütü yok." (World Food Programme, 2024).

Birleşmiş Milletler'in iki kuruluşu Perşembe günü yaptığı açıklamada, Güney Sudan'da Nil Nehri kıyısındaki çatışmaların yaklaşık bir aydır ülkenin kuzeydoğusundaki 60.000'den fazla yetersiz beslenen çocuğa insani yardım ulaşmasını engellediğini söyledi. Birleşmiş Milletler'in Dünya Gıda Programı ve Çocuk Ajansı, ülkedeki en yüksek yetersiz beslenme oranlarından birine sahip Yukarı Nil Eyaleti'ne yönelik gıda kaynaklarının mayıs ayı sonuna kadar tükeneyeceğini tahmin ettiklerini söyledi. (Reuters, 2025).

Savaş ve silahlı çatışma ortamlarında çocuklara yönelik askere alınma, kaçırılma ve cinsel şiddete ilişkin ağır koruma ihlallerinin yaygınlığını ortaya koyan veriler Tablo 4'te belirtilmiştir.

Tablo 4. Çocuk Koruma İhlalleri

Ülke	Askere Alınma	Kaçırılma	Cinsel Şiddet
Somali	768	887	267
Sudan	25	57	74
Nijerya	974	991	419
Etiyopya	5	189	73
Demokratik Kongo Cum.	2.365	815	358
Mozambik	403	468	5
Mali	285	119	32
Orta Afrika Cum.	331	141	114
Burkina Faso	68	309	4
Kamerun	–	50	6
Nijer	35	202	5
Güney Sudan	68	25	7
Libya	–	–	–
Çad (Lac Eyaleti)	2	38	–
Toplam	5329	4291	1364

Kaynak: United Nations, 2025

Çocuk koruma ihlallerinde ilk sırada askere alınma (5329), sonrasında kaçırılma (4291) son olarak da cinsel şiddet (1364) gelmektedir: Demokratik Kongo Cumhuriyeti en fazla çocuk koruma ihlallerinin yaşandığı ülke olmuştur. Onu Nijerya ve Somali takip ettiği görülmektedir.

En yüksek kaçırılma oranının Nijerya (991 çocuk) ve Somali (887 çocuk) ve Demokratik Kongo Cumhuriyetinde (815 çocuk) olduğu görülmektedir. En yüksek cinsel şiddet olaylarında Nijerya (419 çocuk), Demokratik Kongo Cumhuriyeti (358 çocuk), Somali (267 çocuk) ve Orta Afrika Cumhuriyeti (114 çocuk) ilk sıraları almaktadır. Özellikle Nijerya’da kız çocuklarına yönelik zorla evliliklerin yoğunluğu rapor edilmiştir. Burkina Faso (4), Nijer (5) ve Mozambik (5) cinsel şiddet olaylarının en az yaşandığı ülkeler olduğu ifade edilmiştir. Bu kapsamda yer alan haberler şu şekildedir:

“Çocuklar, Kongo Demokratik Cumhuriyeti'nin bitmeyen çatışmasında nasıl 'top yemi' haline geldi? The Guardian, Goma'daki bir mülteci kampında silahlı gruplardan kaçan üçü kız, 11'i erkek 14 çocukla röportaj yaptı. Çoğu, firar

etmenin kaçmanın tek yolu olduğunu söylerken, bazıları kaçarken vurulduklarını anlattı.” (The Guardian, 2024a).

Çeşitli silahlı gruplar, Şubat ayı sonundan bu yana kuzey Nijerya'da gerçekleştirdikleri bir dizi endişe verici saldırıda, aralarında 287 okul çocuğunun da bulunduğu yüzlerce kişiyi kaçırdı. (Human Rights Watch, 2024).

“BM Mülteci Ajansı'na göre, Demokratik Kongo Cumhuriyetinde yiyecek veya barınma karşılığında hayatta kalma amaçlı cinsel ilişki, giderek artan bir endişe kaynağı. Bu kişilerin %40'a varan kısmı 10 yaşlarındaki çocuklardan oluşuyor. Alabre, "Küçüklerle cinsel ilişkiye gerçek adını koyalım: Tecavüz." dedi.” (The Guardian, 2024b).

Somali ordusuna ve Somali'deki diğer güvenlik güçlerine katılım gönüllülük esasına dayanmaktadır. Hükümet, reşit olmayan kişileri yasal olarak askere alamamaktadır; ancak resmi bir doğum belgesi sistemi olmadığından kesin yaşı belirlemek zor olabilir. Ancak Birleşmiş Milletler İnsani Yardım Koordinasyon Ofisine göre, "11 ila 17 yaş arasındaki çocuklar zorla askere alınma riski en yüksek olanlar olarak belirlenmiştir.” (EUAA, 2025).

4. TARTIŞMA ve SONUÇ

Birleşmiş Milletler Genel sekreterliğince hazırlanan “Çocuklar ve Silahlı Çatışmalar” raporu kapsamında Afrika'daki çocukların, savaş ve çatışmalara bağlı olarak güvenliklerinin risk altında olduğu ve ağır sonuçları olan durumlarla karşı karşıya oldukları belirlenmiştir. Özellikle Sudan, Burkina Faso ve Somali'de yaşanan yoğun çatışmalar, silahlı saldırılar ve patlayıcı kullanımının çocuklar açısından önemli riskler oluşturduğu ve çoğu zaman ölümle sonuçlanan olayların yaşandığı saptanmıştır. Tüm savaşların kayıpları vardır. Savaştan etkilenenler arasında hiçbiri çocuklar kadar yoğun bir hayatta kalma mücadelesi vermez.

Dolayısıyla, çocuk katliamı, uluslararası alanda tahminen 2 milyon çocuğun savaşta ölmesine, 6 milyonunun sakat kalmasına yol açmıştır (Albertyn vd.,2003). Wagner ve diğ. (2018) silahlı çatışmaların, uzun bir süreye yayılmasının çocuklarda ölüm riskini arttırdığını, bu ölümlerin çocukların ebeveynlerine veya evlerine doğrudan yapılan saldırılar neticesinde gerçekleştiğini ifade etmişlerdir. Çocukların silahlı çatışmalarda maruz kaldıkları yaralanma türleri, çatışmanın niteliğine bağlı olarak değişmekte olup en yaygın savaş travması biçimleri patlama ve mermi yaralanmaları oluşturmaktadır (Kadir vd.,2018). Elde edilen savaşların ve silahlı çatışmaların çocuklar üzerinde ölüm, ve yaralanma riskinin yanında travma sonrası stres bozukluklarına yol açması beklenen bir durum olarak değerlendirilebilir.

Yapılan analizlerde ulaşılan ikinci tema olan eğitim kurumlarına yapılan saldırılarla eğitim hakkının engellenmesidir. Afrika'da meydana gelen savaşlar ve silahlı çatışmalar eğitim kurumlarını farklı düzeyde etkilemektedir. Kamerun'da süren çatışmalar, okulları hedef konumuna getirmektedir. Somali'de silahlı grupları eğitim kurumlarını tehdit olarak görmektedir Sudan'da meydana gelen savaşlar ise eğitim alt yapısını önemli ölçüde sekteye uğratmaktadır. Sonuç olarak eğitim kurumlarına yapılan saldırılar çocukların eğitime erişimini engellemekte toplumsal kalkınmayı baltalamaktadır. Savaş ortamları, çocukların eğitim haklarına ulaşımını olumsuz bir şekilde etkilemekte; öğrenme süreçlerinde kesintilere yol açmaktadır. Dünyadaki çocukların çatışma bölgelerinde yaşama oranı 1990'larda yaklaşık yüzde 10 iken bugün yüzde 19'a çıkarak neredeyse iki katına çıkmış 52 milyondan fazla çocuk eğitimden mahrum kalmıştır (UNICEF, 2024a). Salah ve Saxena (2025) doğumdan itibaren şiddetli çatışma olaylarına maruz kalan çocuklarda okuma ve matematik yeterliliklerini önemli ölçüde gerileme olduğunu saptamışlardır. Dünyanın en kötü eğitim krizlerinden birini yaşayan Sudan'da ülkedeki 19 milyon okul çağındaki çocuğun yüzde 90'ından fazlası resmi eğitime erişememektedir. Eğitimdeki devam eden

bu aksaklıklar, Sudan için nesiller boyu sürececek bir krize kapı aralamaktadır (UNICEF, 2024b). Kamerun'daki Anglophone çatışması sonucunda okul test puanlarında düşüş, öğretmenlerin devamsızlık oranlarının artma ve elektrik erişiminde problemlerin olduğu belirlenmiştir (Galindo-Silva & Tchunte, 2023). Sonuç olarak yaşanan savaşlar ve silahlı çatışmalar, eğitim kurumlarına yönelik saldırılarla bir toplumun maddi manevi alt yapısını tahrip ederek, uzun vadeli toplumsal kalkınmayı tehdit etmektedir.

Savaş ve çatışma ortamlarının hedef aldığı ulaşılan bir diğer bir tema ise sağlık hizmetleridir. Özellikle Sudan'da sağlık altyapısının zarar görmesi çatışmanın sivil halk üzerinde olumsuz etkiler bırakmasına yol açmıştır. Aynı şekilde Demokratik Kongo ve Etiyopya'da da sağlık kurumlarının benzer şekilde tahrip edildiği görülmektedir. Silahlı çatışmalar, sağlık sistemlerini çökertmekte; çocukları kritik sağlık ve beslenme hizmetinden yoksun bırakmaktadır. Çatışmalar, çocukların kritik sağlık hizmetlerine erişimi üzerinde de yıkıcı bir etkiye sahiptir. Aşı olmayan veya aşuları eksik olan çocukların yaklaşık yüzde kırkı, çatışmalardan kısmen veya tamamen etkilenen ülkelerde yaşamaktadır. Bu çocuklar, güvenlik, beslenme ve sağlık hizmetlerine erişimdeki aksaklıklar ve eksiklikler nedeniyle genellikle kızamık ve çocuk felci gibi hastalık salgınlarına karşı en savunmasız grubu oluşturmaktadır (UNICEF, 2024a). BM'nin 2024'ün ilk 9 ayında doğrudanlığı çocuk kayıplarının sayısı, 2023'ün tamamından daha fazla olduğu görülmüştür. UNICEF, savaşın çocuklar üzerindeki etkisinin "tarihteki en kötü yıllardan biri" olduğunu vurgulamıştır (UNICEF, 2024a).

Etiyopya'daki silahlı çatışmalar anne ve çocuk sağlığı hizmetleri, sınırlı doğum öncesi bakım, artan anne ölümleri ve aksayan aşılama programları ile özellikle etkilenmiştir. Çatışma ayrıca, çatışma bölgelerindeki çocuklarda yaygın gıda güvensizliği ve akut yetersiz beslenme ile karakterize ciddi bir gıda krizine de yol açmıştır (Ayele, 2025). Etiyopya-Amhara bölgesindeki çatışmalar sebebiyle

savaşa maruz kalan çocukların yüzde 41,2'si akut malnütrisyon yüzde 66,4'ü ise şiddetli malnütrisyon tanısı aldığı belirlenmiştir (Biset vd.,2023). Benzer şekilde Sudan'da yıllarca süren kuşatma nedeniyle binlerce çocuk ciddi akut malnütrisyon riski yaşamaktadır (AP News, 2025).

İnsani yardıma erişimin güç olduğu bölgelerde, çocukların gıda, su, tıbbi malzeme ve koruyucu hizmetlere ulaşımının zor olduğu görülmektedir. Afrika Çocuk Politikası Forumu raporlarına göre, Afrika genelinde 352 milyon çocuk çok boyutlu yoksulluk içinde yaşamakta ve 110 milyon çocuk yoksulluk sınırında bulunmaktadır. Ayrıca, Afrika'daki 600 milyon çocuğun yüzde 90'ının yeterli beslenemediği ve yüzde 60'ının yeterli öğün yemek yiyemediği belirlenmiştir (African Child Policy Forum, 2023). Nisan 2023'ten bu yana Sudan'da başlayan şiddetli çatışmalar 4 milyondan fazla çocuğun evlerinden zorla çıkarılmasıyla dünyanın en büyük çocuk yerinden edilme krizi haline gelmiştir. Beş yaşın altındaki neredeyse 4 milyon çocuk akut yetersiz beslenme riskiyle karşı karşıya kalmış, 730.000 çocuğun ise hayatını tehdit eden şiddetli malnütrisyon vakaları yaşanması beklenmiştir (UNICEF,2024b). Ulaşılan sonuçlara göre sağlık alt yapısının zarar görmesi başta beslenme ve koruyucu sağlık hizmetlerine erişimi zorlaştırarak ölümcül vakalara yol açabilmektedir

Elde edilen bulgularda ulaşılan son tema ise çocuk koruma ihlalleridir. Afrika'daki çocuk koruma ihlalleri büyük ölçüde silahlı gruplarca çocukların zorla çatışmalara dahil edilmesi, bunu kaçırılma ve cinsel şiddet vakalarının izlenmektedir. En yoğun ihlallerin Demokratik Kongo Cumhuriyeti'nde meydana geldiği, bu ülkeyi Nijerya ve Somali'nin takip ettiği anlaşılmaktadır. Kaçırılma vakalarının özellikle Nijerya, Somali ve Demokratik Kongo Cumhuriyeti'nde yaygın olduğu, cinsel şiddet açısından ise Nijerya, Demokratik Kongo ve Orta Afrika Cumhuriyeti'nin öne çıktığı görülmektedir. Afrika çocuk asker kullanımında en hızlı büyümeyi yaşamakla kalmamakta, aynı zamanda bazı

Afrika ülkelerinde askere alınan çocukların ortalama yaşı hızla düşmektedir (Rakisits, 2008). Çocuk askerler, savaşa katılmanın yanı sıra, komutanları ve asker arkadaşları tarafından sıklıkla tecavüze uğramakta ve cinsel sömürü olarak kullanılabilir (Grey, 2014). Eski çocuk askerlerle ilgili yapılan bir çalışmada, iki yıllık takip süresi boyunca, savaş sırasında başkalarını yaralayan veya öldüren gençlerde düşmanlıkta artış gözlemlenmiştir. Tecavüze maruz kalan gençler, daha yüksek düzeyde kaygı ve düşmanlık sergilemişlerdir (Betancourt vd.,2010). Özetle Afrika'daki çatışma ortamı çocukların kaçırılması ve sonucunda zorunlu asker olma ve cinsel şiddet gibi ağır koruma ihlallerine uğradıkları görülmektedir: bu durum çocukların genel olarak gelişimini olumsuz etkilemekte toplumsal bağlamda da fiziksel, psikolojik ve sosyal yaralara açmaktadır.

Bu çalışma, Afrika kıtasında devam eden savaşların ve silahlı çatışmaların çocuk hakları üzerindeki yıkıcı etkilerini çok yönlü olarak ele almıştır. Elde edilen veriler doğrultusunda; çocukların en temel hakkı olan yaşam hakkının dahi güvence altına alınamadığı, eğitim ve sağlık hizmetlerinden yoksun bırakıldıkları, cinsel şiddet başta olmak üzere sistematik çocuk koruma ihlallerine maruz kaldıkları ve bu durumun onların hem gelişimsel süreçlerini hem de uzun vadede toplumsal hayata katılmalarını sekteye uğrattığı anlaşılmaktadır. Bu bağlamda aşağıdaki önerilerde bulunulabilir

- Tüm paydaşlar, çocukların öldürülmesi, sakat bırakılması ya da kaçırılması gibi yaşam hakkını engelleyen ihlallerin önüne geçecek politikalar üretmelidir
- Eğitim altyapısının yeniden inşa edilmesi, kriz sonrası rehabilitasyon sürecini hızlandıracak çocuk dostu programlar geliştirilmelidir.

- Sağlık kurumlarına yapılan saldırılar sona erdirilerek, insani erişim engelleri sonlandırılmalı, açlık ve beslenme yetersizliğiyle mücadele edilerek çocukların koruyucu sağlık hizmetlerine ulaşımı sağlanmalıdır
- Cinsel istismara uğrayan çocuklar için travma temelli psikososyal destek hizmetleri sunulmalıdır

Çıkar Çatışması Bildirimi:

Bu makalenin araştırılması, yazarlığı ve / veya yayınlanmasına ilişkin herhangi bir çıkar çatışması yoktur.

Destek/Finansman Bilgileri:

Bu makalenin yazarlığı ve / veya yayınlanması için herhangi bir finansal destek alınmamıştır

Etik Kurul Kararı:

Bu araştırma için etik kurul kararına ihtiyaç bulunmamaktadır.

KAYNAKÇA

African Child Policy Forum. (2023). ACPF@20: Poverty and hunger still Africa's biggest challenge. <https://africanchildforum.org/twenty-years-on-poverty-and-hunger-remain-africas-biggest-challenge> adresinden 06 Ağustos 2025 tarihinde alınmıştır.

African Union (1999). African Charter on the Rights and Welfare of the Child. <https://au.int/en/treaties/african-charter-rights-and-welfare-child> adresinden 06 Ağustos 2025 tarihinde alınmıştır.

- Africa Water Vision 2025 (2025). Equitable and sustainable use of water for socioeconomic development. <https://www.afdb.org/fileadmin/uploads/afdb/Documents/Generic-Documents/african%20water%20vision%202025%20to%20be%20sent%20to%20wwf5.pdf> adresinden 05 Eylül 2025 tarihinde alınmıştır.
- Albertyn, R., Bickler, S. W., van As, A. B., Millar, A. J. W., & Rode, H. (2003). The effects of war on children in Africa. *Pediatric Surgery International*, 19(4), 227-232. [10.1007/s00383-002-0926-9](https://doi.org/10.1007/s00383-002-0926-9)
- Al Jazeera (2024). More than 10 million children in line of fire as war rages in Sudan. <https://www.aljazeera.com/news/2024/4/10/more-than-10-million-children-in-line-of-fire-as-war-rages-in-sudan> adresinden 27 Ekim 2025 tarihinde alınmıştır.
- Angucia, M. (2009). Children and war in Africa: the crisis continues in Northern Uganda. *International Journal on World Peace*, 26(3), 77-95.
- AP News (2025). Besieged city in Sudan has become “an epicentre of child suffering,” UNICEF warns. <https://apnews.com/article/sudan-war-military-rsf-darfur-el-fasher-a1fa65cfd28c716a625bd4687c84eec6> adresinden 27 Ekim 2025 tarihinde alınmıştır.
- Ayele, K. (2025). Impacts of armed conflicts on healthcare and nutrition services in Ethiopia: a narrative review. *Public Health Challenges*, 4(3), e70099. <https://doi.org/10.1002/puh2.70099>
- Azanaw, M. M., Anley, D. T., Anteneh, R. M., Arage, G., & Muche, A. A. (2023). Effects of armed conflicts on childhood undernutrition in Africa: a systematic review and meta-analysis. *Systematic Reviews*, 12(1), 46. <https://doi.org/10.1186/s13643-023-02206-4>
- Bernhardt, K., Le Beherec, S., Uppendahl, J. R., Fleischmann, M., Klosinski, M., Rivera, L. M., Samaras, G., Kenney, M., Müller, R., Nehring, I., Mall, V., ve Hahnefeld, A. (2024). Young children’s development after forced

- displacement: a systematic review. *Child and Adolescent Psychiatry and Mental Health*, 18(1), 20. [10.1186/s13034-024-00711-5](https://doi.org/10.1186/s13034-024-00711-5)
- Betancourt, T. S., Borisova, I. I., Williams, T. P., Brennan, R. T., Whitfield, T. H., De La Soudiere, M., ... & Gilman, S. E. (2010). Sierra Leone's former child soldiers: A follow-up study of psychosocial adjustment and community reintegration. *Child development*, 81(4), 1077-1095.
- Biset, G., Goshiye, D., Gedamu, S., & Tsehay, M. (2023). The effect of conflict on child and adolescent health in Amhara region, Ethiopia: Cross-Sectional Study. *BMC pediatrics*, 23(1), 463. [10.1186/s12887-023-04282-w](https://doi.org/10.1186/s12887-023-04282-w)
- Bowen, G. A. (2009). Document analysis as a qualitative research method. *Qualitative research journal*, 9(2), 27-40. <https://doi.org/10.3316/QRJ0902027>
- Braun, V., & Clarke, V. (2006). Using thematic analysis in psychology. *Qualitative Research in Psychology*, 3(2), 77-101. [10.1191/1478088706qp063oa](https://doi.org/10.1191/1478088706qp063oa)
- Dirican, R. (2018). Tarihi süreçte çocukluk ve çocuk hakları. *Çocuk ve Gelişim Dergisi*, 2(2), 51-62. <https://doi.org/10.36731/cg.472028>
- Eltanamy, H., Leijten, P., Jak, S., & Overbeek, G. (2021). Parenting in times of war: A meta-analysis and qualitative synthesis of war exposure, parenting, and child adjustment. *Trauma, Violence, & Abuse*, 22(1), 147-160. <https://doi.org/10.1177/1524838019833001>
- Eroğlu, M. (2020). Etnik kimlik, savaş ve göç olgularının çocuklar ve ergenler üzerindeki psikolojik etkileri. *Uluslararası Sosyal Bilgilerde Yeni Yaklaşımlar Dergisi*, 4(1), 94-105. [10.38015/sbyy.721964](https://doi.org/10.38015/sbyy.721964)
- EUAA (2025). Recruitment of men, women and children by armed actors in Somalia. <https://euaa.europa.eu/coi/somalia/2025/country-focus/11-recruitment-and-desertiondefection/112-recruitment-men-women-and-children-other-actors> adresinden 06 Kasım 2025 tarihinde alınmıştır.

- Foster, H., & Brooks-Gunn, J. (2015). Children's exposure to community and war violence and mental health in four African countries. *Social Science & Medicine*, 146, 292-299. <https://doi:10.1016/j.socscimed.2015.10.020>
- Freh, F. M. (2015). Psychological effects of war and violence on children. *J Psychol Abnorm Child*, 4(4),1-2. <https://doi:10.4172/jpab.S1-e001>
- Galindo-Silva, A., & Tchuente, G. (2023). Armed conflict and early human capital accumulation: Evidence from Cameroon's Anglophone conflict. Working Paper. *arXiv preprint arXiv:2306.13070*.
- Grey, R. (2014). Sexual Violence against Child Soldiers: The Limits And Potential Of International Criminal Law. *International Feminist Journal of Politics*, 16(4), 601–621. <https://doi.org/10.1080/14616742.2014.955964>
- Human Rights Watch (2024). Armed groups kidnap hundreds across northern Nigeria. <https://www.hrw.org/news/2024/03/18/armed-groups-kidnap-hundreds-across-northern-nigeria> adresinden 06 Kasım 2025 tarihinde alınmıştır.
- Ihedioha, A. C. (2009). The impact of war on the education of children in war-torn African regions: Parents' perceptions, PhD Thesis, Texas: Texas Woman's University.
- Jensen, P. S., & Shaw, J. (1993). Children as victims of war: Current knowledge and future research needs. *Journal of the American Academy of Child & Adolescent Psychiatry*, 32(4), 697-708. [10.1097/00004583-199307000-00001](https://doi.org/10.1097/00004583-199307000-00001)
- Kadir, A., Shenoda, S., Goldhagen, J., Pitterman, S., Section on International Child Health, Suchdev, P. S., ... & Arnold, L. D. (2018). The effects of armed conflict on children. *Pediatrics*, 142(6), e20182586. [10.1542/peds.2018-2586](https://doi.org/10.1542/peds.2018-2586)
- Karakoç Demirkaya, S. (2020). Zorunlu göç ve çocuk ruh sağlığına etkileri. *Klinik Psikiyatri Dergisi*, 23, 5-6 <https://doi.org/10.5505/kpd.2020.39206>

- Kurt, S. L. (2015). Çocuk haklarına ilişkin temel uluslararası belgeler ve Türkiye uygulaması. *Sosyal Politika Çalışmaları Dergisi*, (36), 99-127. <https://doi.org/10.21560/spcd.28915>
- Le Monde (2024). Au Burkina Faso, les soldats voulaient s'assurer qu'il n'y avait pas de survivants. https://www.lemonde.fr/afrique/article/2024/04/25/au-burkina-faso-les-soldats-voulaient-s-assurer-qu-il-n-y-avait-pas-de-survivants_6229757_3212.html adresinden 27 Ekim 2025 tarihinde alınmıştır
- Machel, G. (1996). *Impact of armed conflict on children*. Report of the expert of the Secretary-General of the United Nations. New York: United Nations
- Macksoud, M. S., Dyregrov, A. ve Raundalen, M. (1993). Traumatic war experiences and their effects on children. *International handbook of traumatic stress syndromes*, 625–633. Boston: Springer US.
- Maxted, J. (2003). Children and armed conflict in Africa. *Social Identities*, 9(1), 51-72. <https://doi.org/10.1080/1350463032000075335>
- Moses, S. (2008). Children and participation in South Africa: An overview. *The International Journal of Children's Rights*, 16, 327-342.
- Mudrovic, Z. (2023). A Systematic Review of the Psychological Effects of War on Children from Croatia, USA: Pepperdine University, PhD Thesis.
- Muthanna, A., Almahfali, M., & Haider, A. (2022). The interaction of war impacts on education: Experiences of school teachers and leaders. *Education Sciences*, 12, 719. <https://doi.org/10.3390/educsci12100719>
- Nela, A. (2024). Psychological effects of armed conflicts on children. *The Global Psychotherapist*, 4(1), 132-138. <https://doi.org/10.52982/lkj227>
- Norwegian Refugee Council. (2024). Central and West Africa: Education under attack. <https://www.nrc.no/news/2024/september/central-and-west-africa-education> adresinden 01 Kasım 2025 tarihinde alınmıştır.

- Ocaktan, M. E. ve Akdur, R. (2019). Çocuk hakkı ihlallerinde toplumsal ve çevresel etmenler. Çocuk istismarı ve ihmali (Ed. B. Ulukol), ss. 615–627. İstanbul: Punto Yayınları.
- Özkan, U. B. (2023). *Eğitim bilimleri araştırmaları için doküman inceleme yöntemi* (6. baskı). Pegem Akademi.
- Rakisits, C. (2008). Child Soldiers in the East of the Democratic Republic of the Congo. *Refugee Survey Quarterly*, 27(4), 108-122. <https://doi.org/10.1093/rsq/hdn054>
- ReliefWeb (2024a). Education Cluster Cameroon: Attacks on education <https://reliefweb.int/report/cameroon/education-cluster-cameroon-attacks-education-january-august-2024> adresinden 30 Ekim 2025 tarihinde alınmıştır.
- ReliefWeb (2024b). Attacks on health care in Sudan (25 December 2024–07 January 2025). <https://reliefweb.int/report/sudan/attacks-health-care-sudan-25-december-2024-07-january-2025> adresinden 03 Kasım 2025 tarihinde alınmıştır.
- Reuters (2024). Mali drone strikes kill at least 15 in northern town. <https://www.reuters.com/world/africa/mali-drone-strikes-kill-least-15-northern-town-2024-08-25/> adresinden 30 Ekim 2025 tarihinde alınmıştır.
- Reuters (2025). South Sudan clashes block aid for 60,000 malnourished children. <https://www.reuters.com/world/africa/south-sudan-clashes-block-aid-60000-malnourished-children-2025-05-08/> adresinden 05 Kasım 2025 tarihinde alınmıştır.
- Salah, M. B., & Saxena, K. (2025). Violent conflicts and learning outcomes: Evidence from Sub-Saharan Africa. *World Development*, 194, 107054. <https://doi.org/10.1016/j.worlddev.2025.107054>

- Save the Children (2024). Sudan: Sharp rise in attacks on healthcare after two years of conflict. <https://www.savethechildren.net/news/sudan-sharp-rise-attacks-healthcare-after-two-years-conflict-1000-people-killed-year> adresinden 03 Kasım 2025 tarihinde alınmıştır.
- Scharp, K. M., & Sanders, M. L. (2019). What is a theme? Teaching thematic analysis in qualitative communication research methods. *Communication Teacher*, 33(2), 117-121. <https://doi.org/10.1080/17404622.2018.1536794>
- SONNA (2024). Al-Shabaab mortar attack kills a child, injures another in Mogadishu. <https://sonna.so/en/al-shabaab-mortar-attack-kills-a-child-injures-another-in-mogadishu/> adresinden 30 Ekim 2025 tarihinde alınmıştır.
- Tamir, T. T., Yimer, B., Gezahgn, S. A., Mekonnen, F. A., Teshome, D. F., & Angaw, D. A. (2024). Prevalence and associated factors of post-traumatic stress disorder in pediatric populations in Africa: a systematic review and meta-analysis. *BMC psychiatry*, 24(1), 643. DOI: [10.1186/s12888-024-06106-2](https://doi.org/10.1186/s12888-024-06106-2)
- The Guardian (2024a). Democratic Republic of Congo: Child soldiers, war, poverty and conflict militias. <https://www.theguardian.com/global-development/2024/nov/11/democratic-republic-congo-drc-kivu-child-soldiers-war-poverty-cannon-fodder-conflict-militias-m23-rwanda-un> adresinden 05 Kasım 2025 tarihinde alınmıştır.
- The Guardian (2024b). Children executed and women raped in front of families as M23 militia unleashes fresh terror on DRC. <https://www.theguardian.com/global-development/2024/dec/21/children-executed-and-women-raped-in-front-of-their-families-as-m23-militia-unleashes-fresh-terror-on-drc> adresinden 06 Kasım 2025 tarihinde alınmıştır.

- UNESCO IIEP (2024). Protecting education from attack: EiE data in Burkina Faso. <https://www.iiep.unesco.org/en/articles/protecting-education-attack-eie-data-burkina-faso> adresinden 01 Kasım 2025 tarihinde alınmıştır.
- UNICEF (2017). Child poverty. <https://www.unicef.org/social-policy/child-poverty> adresinden 05 Eylül 2025 tarihinde alınmıştır.
- UNICEF (2019). State of the World's Children Report: Children, Food and Nutrition.
- UNICEF. (2024a). "Not the new normal" – 2024 one of the worst years in UNICEF's history. <https://www.unicef.org/press-releases/not-new-normal-2024-one-worst-years-unicefs-history-children-conflict> adresinden 27 Ağustos 2025 tarihinde alınmıştır.
- UNICEF (2024b). An entire generation of children in Sudan faces catastrophe as war enters its second year. <https://www.unicef.org/press-releases/entire-generation-children-sudan-faces-catastrophe-war-enters-its-second-year> adresinden 27 Ağustos 2025 tarihinde alınmıştır.
- UNICEF (2024). Amid relentless attacks on children in Sudan, at least 13 children reportedly killed... <https://www.unicef.org/press-releases/amid-relentless-attacks-children-sudan-least-13-children-reportedly-killed-and> adresinden 27 Ekim 2025 tarihinde alınmıştır.
- UNICEF (2025). UNICEF emergency response in Sudan. <https://www.unicef.org/emergencies/emergency-response-sudan> adresinden 28 Ağustos 2025 tarihinde alınmıştır.
- United Nations (1989). Convention on the Rights of the Child. <https://www.ohchr.org/en/instruments-mechanisms/instruments/convention-rights-child> adresinden 05 Ağustos 2025 tarihinde alınmıştır.
- United Nations (2025). *Annual Report of the Secretary-General on Children and Armed Conflict*. New York: United Nations Publications.

- VOA News (2024). Conflicts have closed 14,300 schools in 24 African countries, study finds. <https://www.voanews.com/a/conflicts-have-closed-14-300-schools-in-24-african-countries-study-finds/7780241.html> adresinden 01 Kasım 2025 tarihinde alınmıştır.
- Wagner, Z., Heft-Neal, S., Bhutta, Z. A., Black, R. E., Burke, M., & Bendavid, E. (2018). Armed conflict and child mortality in Africa: a geospatial analysis. *The Lancet*, 392(10150), 857-865. [10.1016/S0140-6736\(18\)31437-5](https://doi.org/10.1016/S0140-6736(18)31437-5)
- WHO & UNICEF (2017). Progress on drinking water, sanitation and hygiene. <https://www.unicef.org/reports/progress-drinking-water-sanitation-and-hygiene> adresinden 17 Ağustos 2025 tarihinde alınmıştır.
- World Food Programme (2024). Aid cuts hit Ethiopia's malnourished children, jeopardizing life-saving response. <https://www.wfp.org/stories/aid-cuts-hit-ethiopias-malnourished-children-jeopardizing-life-saving-response> adresinden 04 Kasım 2025 tarihinde alınmıştır.
- Yule, W. (2002). Alleviating the effects of war and displacement on children. *Traumatology*, 8(3),160-180. <https://doi.org/10.1177/153476560200800304>

EXTENDED ABSTRACT

Introduction

Armed conflicts continue to pose critical threats to millions of children across Africa, systematically violating their fundamental rights and jeopardizing their long-term development. According to the United Nations (2025) *Children and Armed Conflict* report, conflict-affected regions in Africa experience severe and widespread violations including killing and maiming, attacks on schools and hospitals, denial of humanitarian access, recruitment and use of children by armed groups, abduction, and sexual violence. The African continent, long marked by internal conflicts, political instability, and humanitarian crises, presents a particularly complex environment where children's right to life, education, health, and protection are persistently undermined. The cumulative

impact of displacement, exposure to violence, lack of access to essential services, and breakdown of community structures places children at heightened risk of physical, psychological, and social harm.

In addition to life-threatening conditions, children in conflict zones face chronic disruptions to education, nutrition, and healthcare, thereby amplifying cycles of poverty and inequality. Empirical findings from UNICEF, African Child Policy Forum, and other international organizations demonstrate that armed conflict erodes children's developmental trajectories and contributes to long-term societal instability across the region. This study evaluates the multi-dimensional effects of armed conflict on children's rights in 14 African countries using document analysis based primarily on the 2025 UN report. The study aims to contribute to the growing literature by providing an updated and comprehensive synthesis of child rights violations occurring in contemporary African conflict settings.

Method

This research employed a qualitative design utilizing document analysis, a method that enables systematic examination and interpretation of printed and digital materials relevant to the research topic. Consistent with Bowen's (2009) framework, official reports, policy documents, press releases, and datasets were reviewed to extract meaningful patterns related to violations against children. The primary data source was the United Nations (2025) *Annual Report of the Secretary-General on Children and Armed Conflict*. Additional secondary sources included UNICEF publications, the African Child Policy Forum, ReliefWeb, Reuters, and other reliable international agencies reporting on conflict impacts.

The data were analyzed through thematic analysis following Braun and Clarke's (2006) six-step model: familiarization, coding, generating initial themes, reviewing themes, defining and naming themes, and producing the final report. As a result, four main themes emerged: (1) Physical Security and Right to Life, (2) Denial of the Right to Education, (3) Impacts on Health and Nutrition, and (4) Child Protection Violations. These themes reflect the interconnected and structural nature of the risks children face in conflict environments. The study included 14 African countries where verified grave violations against children occurred in 2024: Democratic Republic of Congo, Somalia, Sudan, Nigeria, Ethiopia, Mozambique, Mali, Niger, Central African Republic, South Sudan, Cameroon, Burkina Faso, Libya, and Chad.

Findings (Results)

The thematic analysis revealed extensive violations across all four domains of children's rights.

1. **Physical Security and Right to Life:** Across the 14 countries, thousands of children were killed or maimed due to direct attacks, explosive remnants of war, drone strikes, and indiscriminate violence. Sudan recorded the highest number of casualties (1,739 children), followed by Burkina Faso and Somalia. Conflict incidents frequently involved airstrikes, shelling, and targeted assaults on civilian-populated areas. Media reports further documented harrowing accounts of children killed in markets, homes, and hospitals, emphasizing the vulnerability of minors trapped in active combat zones.

2. **Denial of the Right to Education:** Education systems across conflict-affected countries suffered severe disruptions. A total of 222 verified attacks on schools were reported, with Cameroon (62), Somalia (36), and the Democratic Republic of Congo (28) facing the highest numbers. Thousands of educational facilities were destroyed, occupied, or forced to close due to violence. In regions such as Burkina Faso and West Africa overall, more than 14,000 schools were reported closed, leaving millions of children without access to safe learning environments. These disruptions contribute to long-term deficits in human capital, widening educational inequalities and destabilizing future socio-economic development.

3. **Impacts on Health and Nutrition:** Attacks on hospitals and denial of humanitarian access represent some of the gravest consequences of conflict. Sudan, the most severely affected, reported 82 attacks on health facilities, while Ethiopia documented the highest number of humanitarian access constraints (281). These disruptions exacerbate preventable child mortality, hinder vaccination programs, and worsen malnutrition. Reports from UNICEF and WFP indicate widespread acute and severe malnutrition, especially in Sudan and Ethiopia, where millions of children face life-threatening hunger. Destruction of maternity wards, pediatric units, and emergency services further jeopardizes maternal and child health outcomes.

4. **Child Protection Violations:** The most extensive violations occurred in the recruitment and use of children by armed groups (5,329 cases), followed by abduction (4,291) and sexual violence (1,364). The Democratic Republic of Congo recorded the highest levels of child recruitment and sexual violence, while Nigeria and Somalia showed alarming rates of kidnapping. Evidence suggests that child soldiers often endure sexual exploitation, forced combat, and severe psychological trauma. Girls face heightened risks of forced marriage

and rape, while boys are frequently coerced into frontline roles. These violations undermine children's sense of safety and significantly impair their psychosocial development.

Conclusion and Discussion

The findings demonstrate that armed conflict in Africa continues to inflict profound and multi-layered harm on children, compromising their most fundamental rights and threatening generational well-being. Children are not only direct victims of violence but also suffer long-term developmental setbacks through disrupted education, inadequate healthcare, chronic malnutrition, and pervasive protection violations. The cumulative burden of these experiences risks perpetuating cycles of instability, poverty, and social fragmentation.

To mitigate these consequences, strong international cooperation, sustained humanitarian assistance, and child-centered policy frameworks are essential. Rebuilding education and health infrastructure, ensuring safe humanitarian corridors, demobilizing and reintegrating former child soldiers, and providing trauma-informed psychosocial support must be prioritized. Ultimately, safeguarding children in conflict settings is a moral, legal, and developmental imperative that requires coordinated global and regional commitment.